

مەقسەتلىك قوشۇن

قۇم باسقان شەھەر

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

مەمتىمىن ھوشۇر

قۇم باسقان شەھەر

(رومان)

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

مەسئۇل مۇھەررىرى: ھوشۇر ئەخمەت
مەسئۇل كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس

قۇم باسقان شەھەر (رومان)

ئاپتورى: مەمتىمىن ھوشۇر

*

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى 100 - قورۇ، پ: 830001)

شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى

شىنجاڭ بىناكارلىق باسما زاۋۇتىدا تىزىلدى

جېجياڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى

تۆلچىمى: 1168 × 850م، 32 كىسىم، باسما تاۋىقى: 12.25

1996 - يىلى 7 - ئاي 1 - نەشرى

1996 - يىلى 7 - ئاي 1 - بېسىلىشى

ISBN7-5371-2288-1/L 774

سائى: 10000 - 1

باھاسى: 15.00 يۈەن

قۇم باسقان شەھەر توغرىسى
دىكى رىۋايەتلەرنى ماڭا بوۋام
سۆزلەپ بەرگەن، بوۋامغا بوۋىسى
سۆزلەپ بەرگەنىكەن. بوۋامنىڭ
بوۋىسىغىمۇ بوۋىسى سۆزلەپ
بەرگەنىمىكىن دەيمەن ...

—— ئاپتور

ئاپتورنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى

يازغۇچى مەمتىمىن ھوشۇر 1944 - يىلى غۇلجا شەھىرىدە تۇغۇلغان، 1962 - يىلى غۇلجا شەھەرلىك 3 - ئوتتۇرا مەكتەپنى، 1967 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات پاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن؛ 1968 - يىلىدىن 1972 - يىلىغىچە غۇلجا شەھەرلىك باغۋەنچىلىك مەيدانىدا قايتا تەربىيىدە بولغان.

1972 - يىلىدىن 1975 - يىلىغىچە غۇلجا شەھىرى كېپەكئۆزى يېزىسىدا خەلق ئىشلىرى كادىرى، 1975 - يىلىدىن 1979 - يىلىغىچە غۇلجا شەھەرلىك شەھەر مەمۇرىي قۇرۇلۇش ئىدارىسىدا تەشۋىقات كادىرى قاتارلىق خىزمەتلەرنى ئىشلىگەن. يازغۇچى مەمتىمىن ھوشۇر 1979 - يىلىدىن 1995 -

يىلىغىچە «ئىلى دەرياسى» ژۇرنىلىدا مۇھەررىر، باش مۇھەررىر، ئىلى ئوبلاستلىق يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ كەسپىي يازغۇچىسى ۋە شۇ جەمئىيەتنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەن. ئۇ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، ھازىر شىنجاڭ يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى بولۇپ ئىشلىمەكتە. يازغۇچىنىڭ «ئالما» ناملىق تۇنجى ھېكايىسى 1965 - يىلى «شىنجاڭ گېزىتى» دە ئېلان قىلىنغان؛ 1978 - يىلىدىن ھازىرغىچە مەملىكەت ئىچىدىكى ھەر خىل مەتبۇئاتلاردا 100 پارچىدىن ئوشۇق ھېكايە، پوۋېست، ئەسلىمە

ۋە ئەدەبىيات، تارىخقا ئائىت ئىلمىي ماقالىلىرى ئېلان قىلىندى.
ھەمدە ئاساسلىق ھېكايىلىرىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك خەنزۇ تىلىغا
تەرجىمە قىلىندى، يەنە بىر قىسىم ئەسەرلىرى قازاق، ئۆزبېك،
ئىنگىلىز تىللىرىغا تەرجىمە قىلىنىپ، قازاقىستان،
ئۆزبېكىستان، ئامېرىكا قاتارلىق ئەللەردە بېسىلدى.

يازغۇچى مەنتىمىن ھوشۇرنىڭ ھازىرغىچە نەشىردىن
چىققان كىتابلىرى: «نەي ئاۋازى» (ھېكايىلەر توپلىمى،
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى)، «كونا - يېڭى ئىشلار» (ھېكايىلەر
توپلىمى، مىللەتلەر نەشرىياتى)، «سالام ھېسام ئاكا»
(پوۋېستلار توپلىمى، شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى)
، «نوزۇگۇم» (پوۋېست، موڭغۇل تىلىدىكى كىتاب، شىنجاڭ
خەلق نەشرىياتى)، «يىللار شۇنداق ئۆتكەن» (بىئوگرافىيىلىك
قىسسە، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى)، «ئۆلۈككە خەت»
(ھېكايىلەر توپلىمى، قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى)، «ئون ئىككى
مۇقامنىڭ ئىلى ۋارىيانتى» (ئىلمىي ئەسەر، شىنجاڭ خەلق
نەشرىياتى). بۇ كىتابلار ئىچىدىكى بىر قىسىم ھېكايە ۋە پوۋېست
توپلاملىرى مەملىكەت، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدىكى ھەر خىل
ئەدەبىي مۇكاپاتلارغا ئېرىشتى.

مۇندەرىجە

I قىسىم جاھانكەزدى سۈپۈرگە

3 بىرىنچى باب قۇياش شاھى
16 ئىككىنچى باب جاھانكەزدى سۈپۈرگە
26 ئۈچىنچى باب قاچقۇن شاھزادە
36 تۆتىنچى باب ئايدىڭ كېچە
47 بەشىنچى باب ياخشى قال يولۇچى
60 ئالتىنچى باب جەست
67 يەتتىنچى باب سېپىلسىز شەھەر
85 سەككىزىنچى باب ئاجايىپ خەۋەر
94 توققۇزىنچى باب بىغەملەر شەھىرىدە جەڭ
106 ئونىنچى باب بەتتىيەتلەرگە ئىشەك ئاچما
121 ئون بىرىنچى باب قېنى، كىم پادىشاھ بولىدۇ؟
126 ئون ئىككىنچى باب ئوردىدىكى كېڭەش
136 ئون ئۈچىنچى باب ئوغرى كېچىدە كېلىدۇ
145 ئون تۆتىنچى باب قىساس

II قىسىم ئۈچ ئاكا - ئۇكا

161 ئون بەشىنچى باب قاغىلىق باغ
172 ئون ئالتىنچى باب ئۆلۈم خەۋىرى

181 ئون يەتتىنچى باب توقسان توققۇز تىللا
192 ئون سەككىزىنچى باب خۇدا بەرگەن ھەمراھ
202 ئون توققۇزىنچى باب ئاتونۇش شەھەر
211 يىگىرمىنچى باب قورسىقىم ئاچ ئىدى
222 يىگىرمە بىرىنچى باب ئايىم
230 يىگىرمە ئىككىنچى باب جېنىم قوزام
241 يىگىرمە ئۈچىنچى باب سودىگەرنىڭ خوتۇنى
253 يىگىرمە تۆتىنچى باب سىرلىق ھويلا
265 يىگىرمە بەشىنچى باب سۆيۈملۈك قاراقچى

Ⅲ قىسىم چۆل ئوغلى

285 يىگىرمە ئالتىنچى باب ئۈچ تۈپ توغراق
 يىگىرمە يەتتىنچى باب «بىغەملەر شەھىرى» ھەققىدە
291 يېڭى رىۋايەتلەر
308 يىگىرمە سەككىزىنچى باب «ئالۋاستى»
320 يىگىرمە توققۇزىنچى باب بىر تال تىللا
330 ئوتتۇزىنچى باب بەختىڭنى ئىزدەيسەن
341 ئوتتۇز بىرىنچى باب ئۆمەرباي ۋە بارا تىباي
354 ئوتتۇز ئىككىنچى باب ئېيتىلمىغان گەپ
366 ئوتتۇز ئۈچىنچى باب سىرلىق چۆچەك
375 ئوتتۇز تۆتىنچى باب قۇم باسقان شەھەر

I قىسىم

جاھانكەزدى سۈپۈرگە

بىرىنچى باب

قۇياش شاھى

ھەشەمەتلىك شەھەر دەرۋازىسىدىن ئېشىكنى يېتىلەپ چىقىپ كېلىۋاتقان بۇ كىشى جاھانكەزدى سۈپۈزگە ئىدى. شەھەر دەرۋازىسى ئالدىغا شەھەرگە كىرىشنى كۈتۈپ كېچىچە سىرتتا تۇنىگەن كارۋانلار توپلىشىۋالغانىدى. سۈپۈزگە ئىسسىق تىنىقلىرى ئۈرۈلۈپ تۇرغان تۆگىلەرنىڭ تۇمشۇقلىرىنى نېرى - بېرى قىلىپ، قانداقتۇر بىر ئۇزۇن چاپان، قىسقا چاپان، ساقاللىق ۋە ساقالسىز كىشىلەرنى ئارىلاپ قىستاڭچىلىقتىن ئۆتتى - دە، ئەرگەن نەپەس ئالدى. ئېشىكىگە مىنىپ، قورام تاش يېيىتىلغان خانلىق يول بىلەن ئىتتىك مېڭىپ كەتتى. سۈزۈك ئاسماندىكى يېنىك تەۋرىنىپ تۇرغان ئاق بۇلۇتلار ئۈستىدە ئەتىگەنلىك قۇياشنىڭ قىزغۇچ نۇرلىرى جىلۋىلىنەتتى. سۈپۈرگىنىڭ كۆز ئالدىدا شەھەر سېپىلىغا ياندىشىپ كەتكەن ئېتىزلار، ھەر تەرەپكە سوزۇلغان توپىلىق يوللار، تېخىمۇ يىراقتا بولسا چەكسىز كەڭ دالا تاشلىنىپ ياتاتتى. قانچە كارۋانلار ئۇلاغلىرىنىڭ تۇياقلىرىنى ئۇپراتقان تاشلىق يول سۈپۈزگە ئېشىكىنىڭ ئاياغلىرى ئاستىدا رىتمىلىق تاراسلايتتى. قېلىن، ئېگىز سېپىللار بىلەن قورشالغان ھەيۋەتلىك بىر شەھەر يولۇچىنىڭ ئارقىسىدا قالماقتا ئىدى. بۇ شەھەر شۇ ئەتراپقا داڭقى كەتكەن قۇياش شاھىنىڭ پايتەختى ئىدى. يائىلا، جاھانكەزدى سۈپۈزگە ئۆمرىدە مۇنداق سۆرۈن تەلەت شەھەرنى

كۆرگەن ئەمەس!

شەھەر بەكمۇ چوڭ بولۇپ، پادىشاھلىققا قاراشلىق بارلىق ئۆلكىلەردىن بۇلاپ كېلىنكەن بايلىقلار بىلەن تىنىپ كەتكەنىدى. قاراڭغۇلىشىپ تۇرغان باغلار بىلەن قورشالغان خان سارايلىرىنى ھەيۋەتلىك تۈۋرۈكلەر بېزەپ تۇراتتى. چاسا خىش ياتقۇزۇلغان كەڭ يوللار، رەڭگارەڭ تاۋلىنىپ تۇرغان راۋاقلار، بۈككىدە دەرەخزارلىقلار ئارىسىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان ئاجايىپ گۈمبەزلەر، سۈنئىي تاغلار ئۈستىگە كۆتۈرۈلگەن تاش پەلەمپەيلەر شەھەر مەنزىرىسىگە تېخىمۇ سەلتەنەت بېغىشلايتتى. شەھەر كۈچلىرىدىن ئالتۇن - كۈمۈش، ئېسىل تاشلار، قىممەتلىك ھايۋان تېرىلىرى، خۇش پۇراق دورا - دەرمانلار، قايسىبىر كىچىكرەك پادىشاھلىقلارنىڭ سوۋغا - سالاملىرى قاچىلانغان ساندۇق، قاپلارنى ئارتقان كارۋانلار شاھ ئوردىسىغا قاراپ ئايىغى ئۈزۈلمەي ئۆتۈپ تۇراتتى. بۇ بايلىقلار بۇ يەردە ئوردىدىكى يەپ - ئىچىش، ئوشۇقچە سۆلەت، ساراي - ئايۋانلارنى بېزەش ئىشلىرىغا سەرپ بولۇپ تۈگەيتتى.

جاھانكەزدى سۈپۈرگە بۇ شەھەردىكى ھەشىمەتلەر ئىچىدە باھارنىڭ ھەقىقىي ھىدىنى، ئادەملەرنىڭ چىرايىدا توقلۇقنىڭ بېشارىتى بولغان قىزىللىقنى، قاقاقلاپ كۈلگەن چىن كۈلكىنى كۆرمىدى. شەھەرنىڭ پاسكىنا، تار ئارقا كۈچلىرى نامراتلار بىلەن تولۇپ كەتكەنىدى. ھەشىمەتلىك خان سارايلىرىنى قۇرغان كاسىپلار، قاداقلاشقان قوللىرى بىلەن ئاجايىپ راۋاقلارنى ئۆرە قىلغان ئۈستىلەر، ماھىر نەققاشلار بۇ يەردە قىمىسايغان، تار كۈلبىلەردە ھايات كەچۈرۈشەتتى. كۈچىلاردا مۈكچەيگەن، ئېغىر ئەمگەكتىن ھالسىرىغان كىشىلەر چۈشكۈن قەدەم تاشلايتتى. جاسۇس - سۈخەنچىلەر خۇدۇكىسەرەپ، ئەتراپىغا قاراپ ئېھتىيات بىلەن پىچىرلىشاتتى. دەرەخلەر ئۈستىدە قۇشلار چۇرۇقلىشاتتى. ئارامبەخش شامالدا يوپۇرماقلار يېنىنىڭ

شىملىرىلىش ئاتتى. شىرقىراپ ئېقىۋاتقان سۇلار ئېرىق بويلىرىدىكى يېشىل ئوتلارنى سۇيۇپ ئۆتەتتى. لېكىن، تەبىئەتنىڭ بۇ بەزىلىرىدىن خۇشال بولغۇدەك كۆڭۈلنى ئىزدەپ تاپماق تەس ئىدى.

شەھەر سېپىلىنىڭ سىرتىدا يەنە «دېۋانلىق مەھەللىسى» دەپ ئاتىلىدىغان مەھەللىلەرمۇ بار ئىدى. پاكىر - پاكىر ئۆيلەر، ئەگرى - بۇگرى توپىلىق تار كوچىلاردىن قۇرۇلغان بۇ مەھەللىدە جۇل - جۇل كىيىملىرى بىلەن كوچىنىڭ توپىسىنى تۈزۈتۈپ ئويناپ يۈرگەن بالىلارنىڭ كۆپلۈكى كىشىنى ھەيران قالدۇراتتى. بەزى دېۋانلىق يەرنى كولاپلا گەمە قىلىپ كىرىۋالغانىدى. ھەربىر ھويلىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا تۈكلىرى چۈشۈپ قوتۇرلىشىپ كەتكەن ئىتلار ئىككى پۇتنىڭ ئۈستىگە بېشىنى قويۇپ مۈگدەپ ياتاتتى. بۇ ئىتلار شۇنچىلىك ھۇرۇنلىشىپ كەتكەنكى، بىرەر ئوغرى كەلگۈدەك بولسىمۇ، ئىگىسى ئويغىتىپ قويغۇچە قاۋىمايتتى. ھەربىر ئۆينىڭ ئىشىكى ئالدىدا دۆۋىلەپ قويۇلغان ئەسكى - تۈسكى لاتىلار، تۆمۈر - تەرسەك، كونا كىيىملەر، خالىتلاردا قۇرۇغان، كۆكەرگەن پارچە نانلار كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. بۇ يەردە بىرەر تۈپ دەل - دەرەخ ياكى كۆكەرگەن ئوت - چۆپمۇ كۆرۈنمەيتتى. ھەممە يەر كۆيۈك ئاپتاپتا ئوتتەك چاڭقاپ ياتاتتى. بۇ مەھەللىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى شەھەرگە كىرىپ دېۋانچىلىك قىلىش بىلەن جېنىنى باقاتتى. پادىشاھ تەرىپىدىن ئۇلارنىڭ شەھەر ئىچىدە تۇرۇشى مەڭگۈ چەكلەنگەنىدى. شەھەرگە كىرگەندىمۇ ئۇلارنىڭ چوڭ كوچىلارغا ئۆتۈپ تىلەمچىلىك قىلىشى مەنئى قىلىنغانىدى. ئۇلارغا سادىغا بېرىدىغانلار يەنىلا شەھەرنىڭ ئارقا كوچىلىرىدىكى نامراتلار ئىدى.

جاھانكەزدى سۈپۈرگە قۇياش شاھىنىڭ بۇ ئۇلۇغ پايتەختىگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى. بەلكىم ئۇ ئېزىپ

كېلىپ قالغاندۇر ياكى تەقدىرنىڭ شامىلى ئۇنى ئۇچۇرۇپ بۇ يەرگە تاشلىغاندۇ... سۈپۈرگە سەپىرىنىڭ تىزگىنىنى كۆڭلىنىڭ ئىختىيارىغا تاپشۇرغانىدى. ئۇ قانچە سۇلارنى كېچىپ ئۆتتى، قانداقمۇ بىر كارۋانلارغا ئەگىشىپ ماڭدى، كىملىرىنىڭدۇ گۈلخانلىرى ئەتراپىدا تۇنىدى... ئۇ شەھەر دەرۋازىسىدىن كىرمەي تۇرۇپلا بۇ لەنتى ماكانغا كېلىپ قالغىنىغا پۇشايمان يېدى. دەرۋازا قورۇقچىلىرى بېشىغا نېپىز بۆك كىيگەن، يۈزىنى قويۇق ساقال باسقان، ئۇزۇن يەكتىكىنىڭ بىر پېشىنى بېلىدىكى پوتىسىغا قىستۇرۇۋالغان بۇ غەلىتە ئادەمنى ۋارقىراپ توختاتتى.

— ھەي ساقال!

سۈپۈرگە قورۇقچىلارنىڭ ۋارقىرىغىنىنى ئاڭلىمىسىغانغا سېلىپ مېڭىۋەردى. چۈنكى ئۇنىڭ ئىسمى ساقال ئەمەس - دە.

— ھەي ساقال، ساڭا گەپ قىلىۋاتىمىز!

— مېنى چاقىرىۋاتامسىلەر؟

— ھە سېنى، نەگە؟

— كۆرۈۋاتىسىلەرغۇ، شەھەرگە كىرىپ كېتىۋاتىمەن.

— ئېشىكىڭنى بۇ ياققا تارت!

قورۇقچىلار سۈپۈرگىنى نوقۇپ، تارتقۇشتۇرۇپ بىر چەتكە ئاچىقىپ، يانچۇق، قويۇنلىرىنى ئاڭتۇردى. ئۇلارنىڭ قولىغا بىرنەچچە ئۇششاق يارماقتىن باشقا ھېچنەمە چىقمىدى. كۆپىنى كۆرگەن سۈپۈرگە ئۈنچىقماي قاراپ تۇراتتى. ئەلۋەتتە ئۇ مۇھىمراق نەرسىلىرىنى مۇنداق ماڭدامدا بىر ئۇچراپ تۇرىدىغان قاراقچىلارنىڭ قولىغا چىقىدىغان يەرگە قويايتتى.

— ئۇلۇغ بايتەختىمىزنىڭ قائىدىلىرىنى بىلمەسەن؟ — دەپ

سورىدى بىر قورۇقچى.

— بىلىدىغىنىمدىن بىلمەيدىغانلىرىم كۆپ، — دەپ

سۈپۈرگە.

— ئەمەس ئەڭلاپ قال، بۇ شەھەرگە بىرىنچى نۆۋەت كەلگەن كىشى دەرۋازىدىن كىرىش ھەققى تۆلەيدۇ.

— خۇدا ھەققى، ئۆزۈڭلارمۇ ئاختۇرۇپ كۆردۈڭلار، مېنىڭدە ئاشۇ بىرىنچە يارماقتىن باشقا ھېچنەمە يوق.

— پۇلۇڭ يوق بولسا شەھەرگە كىرىپ نېمە قىلسەن؟... ياكى سەن تىلەمچىلىك قىلماقچىمۇ؟ شۇنداق قىلماقچى بولساڭ يوقال بۇ يەردىن! بىزنىڭ دىۋانلار مەھەللىمىزنىڭ تىلەمچىلىرىمۇ يېتىپ ئاشىدۇ...

— نەدىكى گەپنى قىلىۋاتىسىلەر؟ — دەپ چۈشەندۈردى سۈپۈرگە، — مەن بىر جاھانكەزدى مۇساپىرىمەن، قۇدرىتى تەڭداشسىز قۇياش شاھىمىزنىڭ شۆھرىتىنى، ئۇلۇغ پايتەختنىڭ داڭقىنى ئاڭلاپ، زىيارەت قىلماق بولۇپ يىراقلاردىن كەلدىم. مەندە نەدىمۇ پۇل - پۇچەك، مال — دۇنيا بولسۇن. دۇنيا يىغىش ئاقىللارنىڭ ئىشى ئەمەس. بايلىق پەقەت ئۇلۇغ شاھلارغا زىننەت قوشالايدۇ...، نەدە قاراڭغۇ چۈشسە شۇ يەردە تۈنەيمەن. بۈگۈن تاپقىنىمنى ئەتىگە ئاشۇرۇپ قويمايمەن. ئاڭلىغانىمۇ سىلەر؟ خۇدا ئەتىگە يەتكۈدەك ئۆمۈر بەرگەن كىشىگە ئەتىلىك رىزقىنىمۇ قوشۇپ بېرىدۇ. مۇقەددەس كىتابلارغا مانا شۇنداق يېزىلغان...

— سەن خېلى گەپچى ئوخشىمامسەن؟ — دەپ سۈپۈرگىنىڭ سۆزىنى تارتىۋالدى، يەنە بىر قورۇقچى، — پۇلۇڭ بولمىسا مۇنۇ قوتۇر ئېشىكىڭنى قويۇپ كەت. بولمىسا خان ئوردىسى ئۈچۈن بىر ئاي ھاشارغا ئىشلەيسەن، ئىككىدىن بىرىنى تاللا!

— نېمە گەپ بولۇپ كەتتى، مەن زادى چۈشىنەلمىدىم؟ — خۇپسەنلىكىڭنى قوي، ياكى بىر ئاي ھاشارغا ئىشلەيدىغانغا تۈر، ياكى ئېشەكنى قويۇپ كەت!

بۇ گەپنى ئاڭلاپ سۈپۈرگىنىڭ كۆرۈمىسىز ئېشىكى ئاۋازىنى بولۇشقا قويۇۋېتىپ ھاڭراپ، ئۈنلۈكرەك گەپ قىلغىلىمۇ

بولمايدىغان بۇ شەھەرنى بېشىغا كىيدى. قورۇقچىلار ئاچچىقىدا ئۇنىڭ بېقىنلىرىغا قاتتىق ئايىغى بىلەن بىرنەچچىنى تېپىۋەتتى. ئېشەك سۈپۈرگە ئۈچۈن قۇياش شاھىدىنىمۇ قىممەتلىكرەك ئىدى. ئېشەككە تەگكەن تايلاق ئۆزىگە تەككەندەك بولۇپ دۈمبىلىرى قىمىلداپ كەتتى.

— ھاي، ھاي، ياخشى ئادەملەر، ئۇنداق قىلماڭلار! — دەپ ئارىغا چۈشتى سۈپۈرگە، — كۆرۈپ پىسلەركى بۇ مۇشۇنداق خۇيى ئەسكى مەخلۇق، خۇدا شۇڭا ئۇنى باشقا نېمە قىلماي ئېشەك قىلىپ ياراتقان. بوپتۇ، مەن ھاشارغا ئىشلىمەم ئىشلەي، ئېشەك ئۆزۈمگە قالسۇن.

سۈپۈرگە تاش يونۇغۇچىلار قاتارىدا تاش چوقىدى. قانداقتۇر بىر دۆڭنى تۈزگە، تۈزنى دۆڭگە تارتىۋاتقان ھاشارچىلارغا قوشۇلۇپ ئېشىكى بىلەن توپا توشۇدى. ئۇ يەردە سېپىللار ئۈستىگە قۇرۇلغان دارلارنى، شەھەر مەيدانىنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئورنىتىلغان ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغانلارنىڭ كالىسىسى چېپىلىدىغان ھەيۋەتلىك كۆتەكنى، ئاياغلىرىدىكى ئېغىر كىشەنلەرنى شاراقلىتىپ سۆرەپ، قامچا ئاستىدا ئىشلەۋاتقان جىنايەتچىلەرنى كۆردى. ھەممە يەرنى كىشىنىڭ دېمىنى سىقىدىغان ئېغىر بۇرۇقتۇرمىلىق، چوڭقۇر سۈكۈت قاپلىغاندەك قىلاتتى. پەقەت ئىككى ئىشلا سۈپۈرگىنىڭ خاتىرىسىدە ساقلىنىپ قالدى.

بىر قېتىم ئۇ دىۋانلەر مەھەللىسىنى كۆرۈپ باقماقچى بولۇپ بېرىپ، ئېشىكىدىن ۋە ئۆزىدىن ئايرىلىپ قالغىلى تاسلا قالدى. جۇلدۇركەپەن بىر توپ ئادەملەر يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ئۇنى ئېشىكىنىڭ ئۈستىدىن سۆرەپ چۈشۈرۈشتى. قىپپاللىقچا بالىلاردىن بىرنەچچىسى ئېشەكنىڭ ئۈستىگە مىنىپمۇ ئۆلگۈردى. قالغانلىرى ئۇنىڭ قويۇنلىرىنى ئاڭتۇرۇپ، كىيىم - كېچەكلىرىنى تارتقۇشلاپ سۆرىگىلى تۇردى. قورقۇپ كەتكەن

سۈپۈرگە:

— ھاي ئائىنىپلار، مۇشۇمۇ ئىش بولىدىمۇ؟ سىلەر ئۆز كەسپىدىشىڭلارنىمۇ بۇلاڭ - تالاڭ قىلامسىلەر؟ مەنمۇ سىلەرگە ئوخشاشلا قەلەندەرغۇ! — دەپ خىيالغا كەلگەن گەپلەرنى قىلىپ چۇقان سالدى. ئۇ ۋارقىرىمىغاندا بۇ غەلىتە ئادەملەر ئۇنىڭ كىيىملىرىنى يىرتىپ، گۆشىنىمۇ تالان - تاراج قىلىپ بىر پارچىدىن بۆلۈشۈۋالىدىغان قىلاتتى، ھەر ھالدا ئۇنىڭ ۋارقىرىشى ئۈنۈم بەردى — يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقان قەلەندەرلەر نېمىشقىدۇ چېپىپىدە توختاپ قېلىشتى.

— سەن راستىنلا قەلەندەرمۇ؟ — دەپ سورىدى بىرى.

— بىلىپ قويۇڭلاركى — دەپ گۈركىرىدى سۈپۈرگە، - مەن يىراق بىر ئەلنىڭ مەشھۇر قەلەندەرىمەن! . . .

— ئۇنداقتا سەن نېمىشقا ئېشەك مىنىپ يۈرسەن؟ — دەپ ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى تۇنجى ئېغىز ئاچقان قەلەندەر، - قەلەندەر دېگەننىڭ ھېچنېمىسى بولماسلىقى كېرەككۇ؟!

— بىز تەرەپتە ئېشىكى يۇق قەلەندەر قەلەندەر ھېسابلانمايدۇ، — دەپ چۈشەندۈردى سۈپۈرگە، - ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن ئۆز يۇرتۇمدىكى قەلەندەرلەرنىڭ ئاقساقىلىمەن. ئېشەككە مىنىپ جاھان كېزىمەن. ھەربىر شەھەرگە بارغاندا شۇ شەھەرنىڭ قەلەندەر مەھەللىلىرىنى زىيارەت قىلىمەن. سىلەرنىڭ بۇ قىلىقىڭلار باشقا يۇرت قەلەندەرلىرىنىڭ قۇلىقىغا يەتسە شۇنچىلىك سەت ئىش بولىدۇكى. . .

— سەن ئۆز يۇرتۇڭدىكى قەلەندەرلەرنىڭ ئاقساقىلى بولساڭ، — دەپ خىرىلىدى قېرى بىر قەلەندەر، - بىزنىڭ قەلەندەرلەر شاھىمىز بىلەن كۆرۈشمىكىڭ شەرت!

— قەلەندەرلەر شاھى!؟ - ھەيران بولدى سۈپۈرگە، - سىلەرنىڭ قەلەندەرلەر شاھىڭلارمۇ بارمۇ تېخى؟

— سېنىڭ يۇرتۇڭدىكى قەلەندەرلەرنىڭ ئاقساقىلى بولسا،

بىزنىڭ ئۆز شاھىمىز بار. مانا ھازىر كۆرسەن.
قەلەندەرلەر چۇۋۇلدېشىپ ئۇنى ئالدىغا سېلىپ ماڭدى.
سۈپۈرگە: گەيدانلىق قىلىمەن دەپ ئاغزىدىن بالاغا قالدېمۇ
نېمە؟ دەپ، ئوشۇقچە گەپلەرنى قىلىۋەتكىنىگە پۇشايمان قىلىپ
قالدى. ئەسلىدە ئۇ ئۆزىنى قەلەندەرلەر ئاقساقىلى قىلىپ
كۆرسىتىپ مۈشكۈل ئەۋالدىن قۇتۇلۇۋالماقچىدى. بۇ
ئەبلەخلەرنىڭ پادىشاھىنىڭ بارلىقى كىمنىڭ خىيالىغا كەلسۇن!
... لېكىن، ئېغىزدىن چىقىپ كەتكەن گەپنى ئەمدى
قايتۇرۇۋالغىلى بولمايتتى. شۇڭا بىر دانىشمەن: سۆزىنى
ئېغىزدىن چىققۇچە ئادەم باشقۇرىدۇ، ئېغىزدىن چىقىپ كەتكەن
سۆز ئادەمنى باشقۇرىدۇ، دەپ توغرا ئېيتقان.

قەلەندەرلەر سۈپۈرگىنى باشلاپ قىيىپ ئۆرۈلۈپ چۈشەي
دەپ قالغان بىر ئۆينىڭ ئالدىغا ئەكەلدى. ئۆي ئىچىدىكى قارىداپ
كەتكەن يىرتىق بورىنىڭ ئۈستىگە چاچ ساقاللىرى چىگىشلىشىپ
كەتكەن، چىشلىرى قارىدىغان، يۇيۇقسىز بەتلىرى ئەسلى ئۆڭىنى
يوقاتقان، ئۈستىدىكى كىيىم - كېچەكلىرىنىڭ جۈل جۈلۇقى
باشقا بارلىق قەلەندەرلەرنىڭكىدىن ئېشىپ چۈشىدىغان، سۈرلۈك
قىياپەتتىكى بىر ئىنسان ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ ياش قۇرامىنىڭ
قانچىدە ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلماق مۈشكۈل ئىدى. ئەتراپتا
گىژىلدېشىپ يۈرگەن چىۋىنلار، تور بېسىپ كەتكەن تام -
تورۇسلاردا ساڭگىلىشىپ تۇرغان ئۆمۈچۈكلەر بۇ «شاھ
ئوردىسى» نى تېخىمۇ سىرلىق كۆرسىتەتتى. جاھانكەزدى
سۈپۈرگىنى سۈر باستى. قەلەندەرلەر شاھى ئۇنىڭغا باش
كۆتۈرۈپ قارايمۇ قويماي:

— نېمە ئادەمسەن؟ — دەپ سورىدى.

— تىلەمچىمەن! — دېدى سۈپۈرگە ئىككىلەنمەي.

— شۇنداق، ئۇلۇغ تەڭرىم ئالدىدا ھەممە ئادەم ئوخشاشلا

تىلەمچى، — دەپ قەلەندەرچىلىك پەلسەپىسى ئۈستىدە ۋالاقلاپ

كەتتى قەلەندەرلەر شاھى، — ئىنسان ئۆزىنىڭ رىزقىنى،
بەختىنى خۇدادىن تىلەيدۇ. پەرق شۇ يەردىكى، بىز خۇدادىن
تىلىگەنلىرىمىزنى بەندىنىڭ قولى ئارقىلىق ئالىمىز، سەن ئۇ
دۇنياغا بارغاندا كۆرىسەن. شاھلار، ئەمەلدارلار، بايلار ئۆزىنىڭ
بۇ دۇنيادىكى قىلمىشىدىن ھېساب بېرىپ بولالماي قىيىنلىپ
تۇرغاندا، قەلەندەرلەرنىڭ ھەممىسى خۇشال - خۇرام جەننەتكە
قاراپ ماڭغان بولىدۇ. نېمىشقا دېسەڭ، بايلار، ئەمەلدارلار
خەلقنىڭ نەرسىلىرىنى كۈچ ۋە زورلۇق، ھىيلە - مكرىگە
تايىنىپ تارتىۋالىدۇ، قەلەندەرلەر بولسا باشقىلار ئىختىيارىيلىق
بىلەن ئىلتىپات قىلغان نەرسىنى قوبۇل قىلىدۇ.

— سۆزلىرىنى ئاڭلاپ دىلىم يورۇپ، ئۆز كەسپىمگە
ھۆرمىتىم ئاشتى، — دەپ خۇشامەت قىلدى سۈپۈرگە. ئۇنىڭ
ئەس - يادى بىزنىمىلەر قىلىپ بۇ جىن ئۇۋىسىدىن سالامەت
چىقىپ كېتىشتە ئىدى، — مەن بەزىدە سەل ئۇيالىغاندەك
بولاتتىم...

— ئۇيالما، پەخىرلەن! — دەپ سۈپۈرگىنىڭ سۆزىنى
بۆلدى قەلەندەرلەر شاھى، — بىز باشقىلارنى جىنايەت يولىدىن
قايتۇرغۇچىلار بىز. مىسالى، بىر كىشىنىڭ يانچۇقىدا ئۆز
خىراجىتىدىن ئوشۇق بىر تەڭگە تۇرۇپتۇ دەيلى، بۇ ئوشۇقچە
نەرسە چوقۇم ئۇنى يامان خىياللارغا سالىدۇ. بىز ئۇنىڭ شۇ
ئوشۇقچە پۇلىنى تىلۋالىمىز، ھېلىقى كىشى يامان يوللارغا
مېڭىپ قېلىشتىن ئامان قالىدۇ ھەمدە كۆپ ساۋاپ ئالىدۇ.

— ئايرىن! — دېدى سۈپۈرگە، — مەن تېخى ھېچبىر
قەلەندەرنىڭ ئاغزىدىن مۇنداق چوڭقۇر مەنىلىك گەپلەرنى ئاڭلاپ
باقمىغانىكەنمەن.

— سەن ئادەتتىكى بىر قەلەندەرنىڭ ئالدىدا ئەمەس،
قەلەندەرلەر شاھىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپسەن - دە! — دەپ
مەغرۇرلاندى شاھ، — مەن ساڭا ئېيتسام، ئۇلۇغلۇق تەرەپتە

مېنىڭ نامىم قۇياش شاھىدىن قالسىلا ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ. بەزىدە شۇ ئۇلۇغ شاھنىڭمۇ ماڭا ھاجىتى چۈشىدۇ. — شۇ ئۇلۇغ قۇياش شاھىنىڭ! ؟...

— مانا بۇ بويىنىمىدىكى مىس پۈتۈكچىنى كۆردۈڭمۇ؟ - بويىنىغا ئېسىقلىق تۇرغان قانداقتۇر بىر كىچىك مىس تاختىنى كۆرسەتتى قەلەندەرلەر شاھى، — مانا بۇ پۈتۈكچىنى ئېلىپ شاھ ئوردىسىغا ئىختىيارىي كىرىپ - چىقالايمەن. بەزىدە شاھنىڭ ئۆزى مېنى چاقىرتىپ قالدىغان چاغلىرىمۇ بولىدۇ. نېمە ئۈچۈن دېمەكچى بولىدىغانىسەن؟ شاھ ئۆز قوشۇنى بىلەن ياقا يۇرتلارنى بېسىۋالغاندا، ئارقىدىنلا ئۇ يەرگە مىڭلاپ قەلەندەرلەرنى ئەۋەتىشكە توغرا كېلىدۇ. بۇ قەلەندەرلەر ئۇ يەردە ئون - يىگىرمىدىن باللاپ، ئاز كۈندىلا شۇنداق كۆپىيىپ كېتىدۇكى، ئەقلىڭ يەتمەيدۇ. بۇ بەچىغەرلەر ئۇ يەرلەرگە بېرىپ بېيىپ كېتىشكەندىن كېيىنلا مېنى ئۇنتۇشىدۇ. بۇ ئىشقا مەن ھەرگىز خاپا بولمايمەن. ئادەملەر مال - دۇنيانى كۆرگەندە ياراتقان ئىگىسىنىمۇ ئۇنتۇپ قالىدۇ. مەن نېمە ئىدىم... ھەقىچان سەن قۇياش شاھىنىڭ داڭقىنى ئاڭلاپ كەلگەنسەن. ئېھتىمال ئۇ بۇ دۇنيادا مەندىن مەرتىۋىلىكتۇر. ئەمما، ئۇ دۇنيادا مېنىڭ ئورنۇم چوقۇم ئۇنىڭدىن ئۈستۈن بولىدۇ... خۇدا ساڭا ئاجايىپ كەسىپ ئاتا قىپتۇ. شۇ كەسىپ بىلەن ئۆلۈپ كېتىشىڭگە نېسىپ بولغاي. قېنى يولۇڭغا ماڭ!

يەنە بىر كۈنى سۈپۈرگە شەھەر كوچىسىدا قولى مەھكەم باغلانغان بىر مەھبۇس بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئىككى لەشكەر ئۇنى يالاپ ئالدىغا سېلىپ ئەكىتىۋاتاتتى.

— ھاي قېرىنداش! — دەپ چاقىردى مەھبۇس سۈپۈرگە. نى، سۈپۈرگە ئىختىيارسىز ئېشىكىنىڭ قەدىمىنى توختاتتى. چۈنكى ئۇ سۈپۈرگە تۇغۇلغان يۇرتىنىڭ تەلەپپۇزىدا سۆزلىگەنىدى. — سەن كىم بولىسەن، نېمە ئادەمسەن؟ — دېدى سۈپۈرگە

ھەيران بولۇپ.

— كىملىكىمنى دەپ بېرىشكە ۋاقتىم يوق، — دېدى مەھبۇس، — مۇنۇ ئىككى لەشكەرمۇ تېخى مېنىڭ كىملىكىمنى بىلگىنى يوق. ئەرزىمەس بىر ئىش بىلەن بۇلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالدىم. كىملىكىمنى بىلىپ قېلىشسا، مەڭگۈ زىنداندا چىرىپ تۈگەيمەن. يانچۇقۇڭدا بىر تىللارنىڭ يوقمۇ، پەقەت بىر تاللا تىللا؟ مېنى قۇتقۇزۇپ قال!

— نېمە دېيىشىۋاتىسەن؟ — دېدى لەشكەرلەر ئۇلارنىڭ سۆزىنى چۈشەنمىگەنلىكتىن.

— ئۇ مېنىڭ قېرىندىشىم بولىدۇ، — دېدى سۈپۈرگە، — مېنى قۇتۇلدۇرۇپ قال، دەپ يېلىنىۋاتىدۇ. مانا بۇ بىر تىللابى ئېلىپ ئۇنىڭ گۇناھىدىن كەچسەڭلار.

لەشكەرلەر ئۈچۈن مەھبۇسنى ئوردىغا ئاپىرىپ تاپشۇرۇپ بەرگەندىن كۆرە، شۇ بىر تىللاغا تېگىشكەن پايدىلىقراق ئىدى. سۈپۈرگە ئېشىكىدىن چۈشۈپ، قولىنى لەشكەرلەرگە سۇندى. ئۇنىڭ ئالدىقىدا راستىنلا بىر تال تىللا قۇياش نۇرىدا يالتىراپ تۇراتتى.

— بىر تاللا تىللامۇ؟ — دېدى لەشكەرلەرنىڭ بىرى، — قارا، بىز ئىككى ئادەم — دە. بىر تال تىللارنىڭ قانداق بۆلۈشۈۋالىمىز؟ بەرسەڭ ئىككىنى بەر، بولمىسا يولۇڭغا ماڭا! — بوپتۇ، ئىككىنى بەرسەممۇ بېرەي!

سۈپۈرگە ئالدىقىدىكى تىللانى يەرگە تاشلىدى. بىر تال تىللا ئىككى بولۇپ پىششىق خىش ئۈستىگە چىرىڭلاپ چۈشتى. دە، ئىككى تەرەپكە قاراپ دومىلاپ كەتتى. لەشكەرلەرنىڭ ھەيرانلىقتا كۆزلىرى پارقىراپ كېتىشتى ۋە يەنە دەرھال ئېسىنى يىغىپ تىللاغا ئۆزىنى ئاتتى. سۈپۈرگە مەھبۇسنى باغلاقتىن يەشتى.

— رەھمەت ساڭا! — دېدى مەھبۇس، — «تام تېشەر»

دېگەن ئىسمىنى ئېسىڭدە تۇت، كېرەك بولغاندا ياخشىلىقىڭغا ياخشىلىق قايتۇرسەن!

مەھبۇس يۈگۈرگىنىچە يىراقلاپ كەتتى. نېمىشقىسىدۇر ئۇنىڭ ئوت چاقناپ تۇرغان كۆزلىرى سۈپۈرگىنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۇزاقىچە ئۆچمىدى. . . . ئۇنىڭدىن باشقا بۇ شەھەردە كۆرگەن ھېچ نەرسە سۈپۈرگىدە چوڭقۇرراق تەسىر قالدۇرغىنى يوق. بۇ شەھەردىكى ھەممە نەرسە پەقەتلا بىر ھۆكۈمران - ئاشۇ قۇياش شاھىنىڭ خاھىشى، خۇشاللىقى ئۈچۈن خىزمەت قىلاتتى. ھەممە نەرسە شۇ بىر ئادەمنىڭ ئىختىيارىغا بويسۇناتتى. ئوردىدىكى بارلىق ۋەزىر - ۋۇزرا، ئۆلىما، دانالار، گۈزەل نازىنىلار شۇ بىر كىشىنىڭ ئىرادىسى بىلەن ھەرىكەت قىلاتتى. . . .

«خوش ئېشىكىم! — دەپ مۇراجىئەت قىلدى سۈپۈرگە ئېشىكىگە، — سەن ئەگەر ئېغىلدا بىر كۈن ئوشۇقراق باغلاقلىق تۇرۇپ قالساڭ زېرىكىشتىن ھاڭراپ جاھاننى بېشىڭغا كىيسەن. شاھ ئوردىسىدىكى شۇ بىچارىلەرنىڭ ساراڭ بولۇپ قالمىغىنىغا ھەيرانمەن. . . . بارلىق كۈچ ۋە ھوقۇقنىڭ ئىگىسى بولغان شۇ قۇياش شاھى قانداقراق ئادەمكىن؟ ئۇ كېچىسى قانچىلىكنى كەڭلىكتىكى ئورۇندا ياتار؟ بىر ۋاخلىق تامىقىدا قانچىلىك بالايىبەتتەرلەرنى يالماپ يۈتۈۋېتىدىغاندۇ؟ ئېھتىمال ئۇنىڭ ئاغزى تىمساھنىڭكىدىنمۇ يوغاندۇر؟ ئۇنىڭ قۇلاقلىرى سېنىڭكىدىنمۇ ئۇزۇن بولۇپ، مۇرىسىگە ساڭگىلاپ چۈشسە كېرەك؟ ياكى بولمىسا ئۇ ھېلىقى چۆچەكلەردىكى ئېلىسىنىڭ نەق ئۆزىدۇر؟ بولمىسا، نېمىشقا ئۇنىڭ نامىنى ئاڭلىغانىكى ئادەمنى تىترەك باسىدۇ؟ . . .

جاھانكەزدى سۈپۈرگە ئۆز يۇرتىنى سېغىنغانىدى. ئۇنىڭ يۇرتى بەكمۇ يىراقتا، قۇم ۋە چۆللۈكلەرنىڭ ئىچىدە ئىدى. خۇدا ئۆز مۆجىزىسىنى كۆرسىتىپ، ئاشۇ چۆللۈكلەر ئارىسىدا ئاجايىپ بۇلاقلارنى ياراتقان، ئادەملەر بۇلاق سۇلىرىنى باشلاپ

بوستانلىقلارنى بىنا قىلغانىدى. سۈپۈرگە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن شەھەرنىڭ سېپىللىرىمۇ، ھەتتا پادىشاھىمۇ يوق. سانسىز بۇلاقلاردىن يىغىلغان سۇلار شەھەر ئىچىدە ئۆستەڭ بولۇپ ھەيۋەتلىك شارقىراپ ئاقىدۇ. ئۆستەڭ بويىدىكى قۇملۇقلاردا ئۇششاق بالىلار قىپپالغاچ بولۇپ يۈگۈرۈشۈپ ئوينىشىدۇ. سۆگەتلەر سايىسىدىكى سەگەنچۈكلەردە بوۋاقلار تاتلىق ئۇخلايدۇ. ئۈجمە دەرىخى سايىسى ئاستىدىكى كىگىزلەردە ئولتۇرغان ئاياللار قىزىق پاراڭلىشىپ يىپ ئېگىرىشىدۇ. شەھەر مەيدانلىرىدا دۇنيانىڭ ھەر تەرىپىدىن كەلگەن سودىگەرلەر ماللىرىنى يېيىپ سودا - سېتىق قىلىشىدۇ، ئۇلاردىن باج - سېلىق ئېلىشنى ھېچكىم خىيالغىمۇ كەلتۈرمەيدۇ. ئۇ يەردىكى بايلىق، توقچىلىق كىشىلەرنى شۇنداق ساددا، غەمىسىز ياشاشقا ئۆگەتكەن. كەچلىكلىرى باغلاردىن ناخشا، ساز ئاۋازى كېلىدۇ. ناخشىچىلار ئۆز ناخشىلىرىدا ئاشىقلارنىڭ دەردى، بەختىگە ئېرىشكەن قىزنىڭ شادلىقى، يىراق كارۋان يولىدا كېلىۋاتقان يولۇچىنىڭ جاپاسى، ئېرىنى كۈتۈۋاتقان ئايالنىڭ سېغىنىشى، گۈللەر ئېچىلغان دالا، ئاپتاپ چاڭقىپ تۇرغان قۇملۇقلار، باھارنى قوغلىشىپ كېتىۋاتقان قۇشلار... يەنە شۇنداق نۇرغۇن ئىشلار توغرىسىدا كۈيلەيدۇ. سۈپۈرگىنىڭ شۇ سۆيۈملۈك يۇرتىدىن ئايرىلغىنىغا مانا بىر يىلچە بولدى. ئۇ ھەر قېتىم جاھان كېزىپ ئۆز يۇرتىدىن يىراقلاپ كېتىدۇ - دە، يەنە ئۇنى سېغىنىپ ئارقىسىغا يانسۇ.

جاھانكەزدى سۈپۈرگە ھېلىلا ئۆزى تاشلاپ چىققان قۇياش شاھىنىڭ پايتەختىگە يەنە بىر قېتىم قايرىلىپ قارىدى - دە، ئېشىكىنى تېخىمۇ قاتتىقراق دېۋىتتى. «ئالغا باس ئېشىكىم، تەھدىت، زوراۋانلىق ھۆكۈم سۈرگەن بۇ ماكاندىن نېرىراق بولايلى. بۇ شەھەرنىڭ مەرمەر تۈۋرۈك، كۈمۈش فونتان، ئېرەم باغلىرىغا لەنەت!...»

ئىككىنچى باب

جاھانكەزدى سۈپۈرگە

ئەللىك ياشلاردىن ھالقىغان، ساقاللىق بۇ كىشى ئۆز يۇرتىدا «جاھانكەزدى سۈپۈرگە» دېگەن نام بىلەن مەشھۇر. سۈپۈرگە كىچىكىدىنلا خىيالچان بالا ئىدى. باش باھاردا ئېرىق بويلىرىدا پەيدا بولىدىغان يۇمران مايىسلار، ئاق ۋە ھالەركە تاۋلىنىپ تۇرىدىغان چېچەكلەر ئۇنى كۈچلۈك ھاياجانغا سالاتتى. يوپۇرماقلىرى ئەمدىلەتن تەڭگە بولۇۋاتقان تاللارنىڭ شېخىغا قونۇپ سايىرىشماۋاتقان باھار قۇشلىرىغا قاراپ ئۇ سائەتلەپ ئولتۇراپ كېتەتتى. بۇ قۇشلار زىمىستان قىش كۈنلىرى نەلەرگە يوقىلىپ كېتىدۇ، باھار كۈنلىرى بۇ يەرنى قانداق تېپىپ كېلەلەيدۇ؟... يۇلتۇزلار كۈندۈزى قەيەرگە مۆكۈنۈۋالىدۇ؟... ئېرىقتىكى سۇلار قانداق كۈچنىڭ تەسىرى بىلەن ئاقىدۇ؟... ھۆركىرەۋاتقان بوران، گۈلدۈرلەپ چاققان چاقماقلار نېمىنىڭ غەزىپى؟... ئادەم نېمە ئۈچۈن ئۆلۈپ كېتىدۇ؟ بۇ دۇنيانىڭ ئىگىسى زادى كىم؟... يەنە شۇنداق نۇرغۇن چىگىش سوئاللار ئۇنىڭ خىيال دۇنياسىدا ئەگىپ يۈرەتتى. سېھىرلىك ئايدىڭ كېچىلەر، يۇرتىنى، قەبرىنىداشلىرىنى تاشلاپ ئۆز ئاشىقىنى ئەگىشىپ كېتىپ بارغان قىز، جايىنامازدا ئولتۇرۇپ بالىلىرىنىڭ بەختىنى تىلەپ يىغلاپ دۇئا ئوقۇۋاتقان ئانا، سەھەردە ئاڭلانغان مۇڭلۇق نەي ئاۋازى سۈپۈرگىنىڭ بالىلىق قەلبىگە ھەسرەتلىك ھېسسىياتلارنى بېغىشلايتتى.

سۈپۈرگىنىڭ ئائىلىسى تۇرىدىغان مەھەللىنىڭ كوچىسىدىن

ئارىلاپ ئۆتۈپ قالدىغان بىر كىشى سۈپۈرگىنى تولىمۇ قىزىقتۇراتتى. ئۇنى ئادەملەر «توختى ئاشىق» دەپ ئاتىشاتتى. نېمىلەرنىدۇر دەپ غودۇڭشىپ، يولنىڭ قىزىق توپىسىنى تۈزۈتۈپ يالغىياغ چىقىپ كېلىۋاتقان توختىنى كۆرۈشى بىلەنلا ئۇششاق بالىلار، «ئەنە، توختى ئاشىق كىلىۋاتىدۇ!» دەپ تەرەپ — تەرەپكە قېچىشاتتى. كىشىلەرنىڭ ئېيتىشىچە: توختى نامرات بىر ئائىلىنىڭ ئوغلى ئىكەن. ئۇ يىگىت بولۇپ يېتىلگەندە بىر باينىڭ قىزىغا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. باي قىزىنى باشقا بىرىگە ياتلىق قىلىۋېتىپتۇ. شۇنىڭدىن بېرى توختى ئۆيلەنمەي مۇشۇنداق بىر ئۆمۈر سەرسانلىقتا ئۆتۈۋاتقانمىش... توختى ئاشىق دائىم: «ياراتقان ئىگەمنىڭ نەزەرىدە باي نېمە، گاداي نېمە؟ ئادەم نېمە، چۈمۈلە نېمە؟ ھەممىسى ئوخشاش. خۇدا ھەممىنى يارىتىدۇ، يوقىتىدۇ. ئالەمدە پەقەت ئاشىقلىقلا ئۆلمەيدۇ» دەيتتى. سۈپۈرگە: ئاشىقلىق دېگەن نېمە؟ نېمىشقا ئۇ كىشىلەرنى ئوتلارغا، سۇلارغا سالالايدۇ؟ دەپ ھەيران بولاتتى. بىر كۈنى توختى ئاشىق ئۆزىدىن قاچماي يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ قالغان سۈپۈرگىنىڭ بېشىنى سىيلاپ، غەلىتە ھىجىيىپ:

— كىمنىڭ بالىسى سەن؟... ھە، سەنمۇ چوڭ بولسەن. ئىست، مەن نېمىشقا سەنچىلىك ۋاقتىمدا ئۆلۈپ كەتمىگەن بولغىدىم! — دېدى.

توختى ئاشىق ئۆتۈپ كېتىشى بىلەنلا يەنە بىرەر يىلەن سۈپۈرگىنى چاقىرىپ قالدى. سۈپۈرگە بېشىنى كۆتۈرۈپ يولنىڭ چېتىدە تۇرغان يوغان سەللىلىك كىشىنى كۆردى. بۇ مەھەللىنىڭ ئىمامى ئىدى.

— توختى ئاشىق ساڭا ھازىر نېمە دېدى؟ — دەپ سورىدى ئىمام.

— مەن نېمىشقا سەنچىلىك ۋاقتىمدا ئۆلۈپ كەتمىگەن

بولغىنىدىم، دېدى، — دەپ جاۋاب بەردى سۈپۈرگە.
— ئۆلۈمدىن قورقمايدىغان ئىمانسىز! — دەپ تىللىغىنىچە
يولغا ماڭدى ئىمام.

ئىمام ئەمدىلا دوقمۇشتىن ئەگىپ تۇرۇشىغا يول ئۈستىدە
يەنە توختى ئاشىق پەيدا بولدى.

— ھاي بالا! — دەپ چاقىردى ئۇ سۈپۈرگىنى، — ئىمام
ساڭا ھازىر نېمە دېدى؟

— توختى ئاشىق ساڭا ھازىر نېمە دېدى؟ دەپ سورىدى.
— سەن نېمە دېدىڭ؟

— مەن سەن ماڭا دېگەن گەپلەرنى دېدىم.

— ئىمام نېمە دېدى؟

— ئىمام: ئۆلۈمدىن قورقمايدىغان ئىمانسىز! دېدى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ توختى ئاشىق شۇنداق قاقاقلاپ كۈلدىكى،
ئۆيلەرنىڭ ياغاچلىرىغا قونۇپ ئولتۇرغان كەپتەرلەر ئۈرۈكۈپ
گۈررىدە ئورنىدىن قوزغىلىپ كېتىشتى.

— ئىماننى ئۆلچەيدىغان تارازا ئىگىسىنىڭ قولىدا، — دېدى
توختى ئاشىق، — ئۆلۈم ئاللاننىڭ ئىلتىپاتى. بۇ دۇنيادا جاپا
چېكىۋاتقانلار ئۆلۈمنى سېغىنىدۇ، گۇناھقا پاتقانلار ئۆلۈمدىن
قورقىدۇ...

سۈپۈرگىنىڭ ئاتىسى شەھەردىكى ھاللىق سودىگەرلەرنىڭ
بىرى ئىدى. ئۇنىڭ ئۈچ قىزى بولۇپ، سۈپۈرگە بولسا ئۆمرىنىڭ
ئاخىرىدا كۆرگەن ئوغۇل پەرزەنتى ئىدى. شۇڭا ئۇ ئوغلىغا يامان
كۆزلەردىن يىراق قىلىش ئۈچۈن، تومتاقلا قىلىپ «سۈپۈرگە»
دەپ ئىسىم قويغانىدى. ئاتىنىڭ نەزەرىدە سۈپۈرگە ھەر دائىم
بوسۇغىغا تاشلاپ قويۇلىدىغان ئاددىي نەرسە بولسىمۇ، ئۇ
كىشىلەرگە ھەر كۈنى لازىم بولۇپ تۇرىدىغان، ئادەملەرنى
پاسكىنچىلىقتىن خالىي قىلىدىغان ئۇلۇغ نەرسە ئىدى.

سۈپۈرگىنىڭ ئاتىسى ئۇنى شەھەردىكى داڭلىق

مەدرىسلەرنىڭ بىرىگە ئوقۇشقا بەردى. سۈپۈرگىنىڭ بىرنەچچە تەڭتۇشلىرى ئون نەچچە يېشىدىلا قۇرئاننى تاماملاپ، كېيىنكى چاغلاردا ئۇلارنىڭ ھەربىرى شەھەردىكى چوڭ مەسچىتلەرنىڭ ئىماملىرىدىن بولۇشتى. ئەمما سۈپۈرگە ھەرقانچە تىرىشچانلىق كۆرسىتىپمۇ ھەپتىيەكتىن قۇرئانغا ئۆتەلمىدى. ۋاڭ - چۇڭغا تولغان مەدرىستە ئۇنىڭ كاللىسى ھېچنەمىنى قوبۇل قىلالمايتتى. قاراڭغۇ، زەي ھۇجرىلاردا ئالدىغا ھەپتىيەكنى ئېچىپ قويۇپ ئولتۇرغىنىچە ئۇنىڭ خىيالى ئادەملەر بىلەن گۈرۈلدەپ تۇرغان قايناق بازاردا، دېھقان ناخشا ئېيتىپ ساپان سۆرەۋاتقان كەڭ ئېتىزدا، قۇشلار سايرىشىپ تۇرغان دالالاردا بولاتتى. ئۇ قۇياش نۇرى بىلەن تاۋلىنىپ تۇرغان ئوچۇقچىلىقنى، كەپتەرلەر پەرۋاز قىلىشىپ تۇرغان كۆپكۆك ئاسماننى، چەكسىز دالالارنى كېسىپ ئۆتۈپ ھەر تەرەپكە قاراپ سوزۇلۇپ كەتكەن چىغىر يوللارنى، دەرەخزارلىقلارغا تۆكۈلگەن مۇزدەك ۋە نەم يوپۇرماقلارنى سېغىناتتى. بەزىدە ئۇ مەدرىستىن قېچىپ چىقىپ، شەھەرنىڭ چېتىدىكى دۆڭلۈككە چىقىپ ئولتۇرۇپ يىسراقتا كۈمۈشتەك يالتىراپ ئېقىۋاتقان سۇلارغا، ھەر تەرەپكە سوزۇلغان يوللارغا قارايتتى ۋە مۇشۇ يوللار بىلەن توختىماي مېڭىۋەرسە قەيەرلەرگە بېرىپ قالدىغاندۇ؟! — دەپ ھەيران بولاتتى.

سۈپۈرگە دەرس ئالىدىغان مەدرىستە چىرايلىرى سارغىيىپ مۈكچەيگەن، ئۆمرىنى شۇ زەي، قاراڭغۇ ھۇجرىلاردا بەڭباش بالىلارنىڭ قەلبىگە ئىماننىڭ نۇرىنى يېقىش بىلەن ھەپىلىشىپ ئۆتكۈزگەن بىر مويىسىپىت بار ئىدى. ئۇ بەزىدە سۈپۈرگىنىڭ بېشىنى سىيلاپ:

— قارا، سېنىڭ كۆزلىرىڭدىن باشقىچە بىر نۇر چاقناپ تۇرىدۇ. ئۆزۈڭ بۇ يەردە بولساڭمۇ كۆڭلۈڭ ھەر يەردە. خۇدا سېنىڭ دىلىڭغا بەلكىم باشقا بىر نەرسىنىڭ مۇھەببىتىنىسى سالغاندۇ ۋە ياكى كەلگۈسىدە سېنىڭ بېشىڭغا چۈشمەكچى بولۇپ

تۇرغان ئاجايىپ قىسمەتلەر باردۇر. بىلگۈچى خۇدا! — دەيتتى.
سۈپۈرگە بۇ كىشىنى ياخشى كۆرەتتى. ئۇ قوپال ۋە
تەكەببۇر، مۇتەئەسسىپلىكى بىلەن كىشىنى بىزار قىلىدىغان باشقا
مۇدەررىسلەرگە ئوخشاشمايتتى.

— تەقىسر، جاھاندىكى ئاشۇ يوللار بىلەن مېڭىۋەرسە
قەيەرگە بېرىپ توختايدۇ؟ — دەپ سورايىتتى سۈپۈرگە ھېلىقى
ئۇستازىدىن.

— ھارغان يېرىڭگە بېرىپ توختايسەن، ئوغلۇم! — دەپ
جاۋاب بېرەتتى ئۇ.

— ئەگەرچەندە، ھارماي مېڭىۋەرسىچۇ؟

— ھارماسلىق پەقەت ئاللاغىلا خاس مۆجىزە. بىز
بەندىمىز، ھەممىمىز ھارىمىز.

— ئەگەر ياراتقان ئىگەم ماڭا شۇنداق كۈچ - قۇۋۋەت
بەرسىچۇ؟

— ئەگەر خۇدا ئۆزى ساڭا شۇنداق قۇدرەت ئاتا قىلسا، ئۇ
چاغدا سەن دۇنيانىڭ چېتىگە بېرىپ توختايسەن.

— دۇنيانىڭ چېتى!؟ — ھەيران بولدى سۈپۈرگە، —
دۇنيانىڭمۇ چېتى بولامدۇ؟

— چېتى بولىدۇ، خۇددى سەن ئۆگزىگە چىقساڭ ئۇنىڭ
تۆت ئەتراپىدا چېتى بولغانغا ئوخشاش.

— دۇنيانىڭ چېتىگە يېتىپ بارغاندىن كېيىن يەنە نېمە
كۆرۈنىدۇ؟

— سەن كېچىسى كۆرگەنگە ئوخشاش چەكسىز قاراڭغۇلۇق
ۋە يەنە سانسىز يۇلتۇزلارنى كۆرسەن.

— چەكسىز قاراڭغۇلۇق دېدىلما؟!

— شۇنداق، مۇقەددەس كىتابلاردا يېزىلىشىچە: بىز ياشاپ
تۇرغان بۇ زېمىننى پايانسىز سۇ ئوراپ تۇرىدۇ. ئادەم
ئەلەيھىسالام تۇنجى بولۇپ بۇ زېمىنغا ئاياغ باسقاندا، يەر سۇ

ئۈستىدە داۋالغۇپ تۇراتتى. ھەزرىتى ئادەم: ئېھ تەڭرىم، مەن مۇنداق توختىماي داۋالغۇپ تۇرىدىغان نەرسىنىڭ ئۈستىدا قانداق تىرىكچىلىك قىلىمەن؟ دەپ ئاللاغا مۇراجىئەت قىلغان. ياراتقان ئىگىم يەر يۈزىنى ئېگىز تاغلار بىلەن باسۇرۇپ تەۋرەنمەس قىلىپ بەرگەن. ئاندىن زېمىن ئۈستىگە يەتتە قات ئاسماننى دۈم كۆمتۈرگەن ۋە بۇ قاراڭغۇلۇقنى يۇلتۇز، ئاي، قۇياشلار بىلەن بېزىگەن. . . .

مۇنداق گەپلەر سۈپۈرگىنىڭ بالىلىق تەسەۋۋۇرىنى تېخىمۇ جانلاندۇرۇۋېتەتتى. ئۇنىڭ مەدرىسىنىڭ ئاشۇ ئېگىز تۆت تېمىنىڭ ئىسكەنجىسىدىن، ۋاڭ - چۇڭلۇق شەھەرنىڭ قىستاڭچىلىقىلىرىدىن قۇتۇلۇپ، سەپەر خالىتىسىنى ئۆشنىسىگە تاشلاپ يىراقلارغا سەپەر قىلغۇسى، ئالەمنىڭ بېرىپ، ئۇنىڭمۇ نېرسىدا نېمىلەر بارلىقىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگىسى كېلەتتى.

ئاتىسى ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن سۈپۈرگە ئاتىسىدىن قالغان مال - مۈلۈك، كاتتا باغلىق ئىچكىرى - تاشقىرى قورۇلارنى ئايال قېرىنداشلىرىغا مىراس ھەققى قىلىپ ئۆلەشتۈرۈپ بېرىۋەتتى. ئۇ ئايۋانلىق قورۇلار شۇنچە كەڭ ۋە ھەشمەتلىك بولسىمۇ، سۈپۈرگىنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكى دۇنيادىن يەنە كۆپ كىچىك ئىدى. ئۇنىڭ تومۇرىدا تۆت تام ئىچىگە بىند بولۇپ ياشاشنى زۇلۇم بىلىدىغان باشقىچە بىر قان ئۆركەشلەيتتى. . . .

سۈپۈرگە ئاتىسىدىن قالغان دۇنيالارنى ئاجىز قېرىنداشلىرىغا بېرىپ تۈگەتكەندىن كېيىن، ئۆزىنى خېلىلا يېنىكلەپ قالغاندەك ھېس قىلدى. شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇ ئۆزىنىڭ ئارزۇ قىلغان سەيياھلىق تۇرمۇشىنى باشلىۋەتتى. مانا شۇنىڭدىن باشلاپ ھازىرغىچە ئۇ بىرەر جايدا كۆپ بولسا بىر يىلدىن ئوشۇق تۇرۇپ باققان ئەمەس. ئۇ چۆللەرنى، چەكسىز قۇملۇقلارنى ئايلىنىپ، شۇ قۇملۇقلار ئەتراپىغا يۇلتۇزدەك

تارقالغان شەھەر، يېزىلارنى بىرمۇ بىر كېزەتتى. ئېشىكىنىڭ بېشىنى قانداقتۇر بىر بازارغا بۇراپ، ئېشەكنىڭ ئۈستىدىكى خۇرجۇنىنىڭ ئىككى كۆزىنى يىپ - يىڭنە. چاي - تۈز دېگەندەك چۆل ئادەملىرىگە كېرەكلىك ماللار بىلەن تولدۇرۇپ، يەنە قانداقتۇر بىر بازار ياكى يولدا ئۇچرىغان مەھەللىلەردە ئازغىنە پايدىسىغا سېتىپ پۇل قىلىپ سەپىرىنى داۋام قىلىۋېرەتتى. ئۇ ناچە - قانچە قېتىم چۆل قاراقچىلىرىنىڭ بۇلاڭ - تالىڭىغا ئۇچراپ جېنىدىن ئايرىلغىلى تاسلا قالدى؛ يەنە بىر قانچە قېتىم ئۇ شۇنداق قاراقچىلارنىڭ ئۆزى بىلەن ھەمىشە تەبىئەت بولۇپ قونالغۇلاردا بىللە تۇنىدى. بەزىدە ئۇنىڭغا قىمارۋازلار تاۋكالىرىنىڭ يېنىدا تاماشا كۆرۈشكە ۋە بەزىدە گۈلخان يېنىدا يېتىپ قانداقتۇر بىر تەۋەككۈلچىلەر، جاھانكەزدىلەرنىڭ سىرلىق ئالەم، ھايات، تۇرمۇش توغرىسىدىكى قىزىقارلىق پاراڭلىرىنى ئاڭلاشقا توغرا كېلەتتى.

بىر قېتىم، سۈپۈرگە ئوقۇشمايلا، ئادەم بولتۇرۇش خۇمارى بار بىر تەلۋىنىڭ ئۆيىدە كېچىنى ئۆتكۈزدى. تاغدەك يوغان بەستى بار، مەيدىسىنى ئاتنىڭ يايلىسىدەك قاپقارا تۈك قاپلىغان بۇ ئادەمنىڭ كۆزلىرى ئوت بولۇپ يېنىپ كىشىگە تىكىلەتتى. ئۇ كېچىچە سۈپۈرگىگە ئۆزى ئۆلتۈرگەن ئەرلەر، ئاياللار، بالىلارنىڭ سانى، ئۇلارنىڭ ئۆلۈم ئالدىدا قانداق تېپىرلاپ چىقىرىشقانلىرى، ئاققان قان، ئېچىنىشلىق نالە، چاچراپ چىققان كۆزلىر توغرىسىدا زوقلىنىپ سۆزلەپ چىقتى. سۆز ئارىسىدا ئۇ ئارىدەك يوغان قوللىرىنى سۈپۈرگىگە شېلىپ:

— خەپ، سەن ماڭا بۈگۈن مېھمان بولۇپ قالدىڭ - دە، بولمىسا بۇ كېچە سېنىڭ قانداق ھالەتتە جان بەرگىنىڭنى كۆرۈپ ھۇزۇرلانغان بولاتتىم، — دەپ ئەسكەرتىپ قويايتتى.

بۇ قان ئىچكۈرنىڭ قارشىچە: ئادەم — بارلىق جىنايەت ۋە بۇزغۇنچىلىقنىڭ مەنبەسى ئىمىش. ئاللا ياراتقان بۇ كەڭ

ئالەمنىڭ پاكلىقىنى قوغداپ قېلىش ئۈچۈن ئۇ دۇنيادىكى ھەممە ئادەمنى، جۈملىدىن ئەڭ ئاخىرىدا ئۆزىنىمۇ بوغۇپ ئۆلتۈرۈشنى قارار قىلغانىمىش...

سۈپۈرگە كىرىپك قاقماي، ۋەھىمە ئىچىدە تاڭنى ئاتقۇزدى. قورقۇنچلۇقىدا ئۇ ھېلىقى تەلۋىگە قانداقتۇر بىر شىلتىسا نەچچە يۈز گەز ئۇزرايدىغان، يەنە بىر شىلتىغاندا قىسقىراپ غىلاپىغا چۈشىدىغان قىلىچ ھەققىدە خىيالغا كەلگەننى سۆزلەيتتى.

— سەن مۇشۇنداق قىلىچنى راستتىنلا كۆرمىگەنمۇ؟ ئۇ توغرىسىدا ئاڭلايمۇ باقمىغانمۇ؟ توۋا...، - دەيتتى سۈپۈرگە، - مەن نېمىشقا شۇ قىلىچتىن بىرنى ساڭا ئەكەلمىدىم. ھە، ئۇ چاغدا سەن ئادەملەرنى مۇنداق بىر - بىرلەپ بوغۇپ ئاۋارە بولمايتتىڭ. ھېلىقى شەمشەرنى بىر شىلتىساڭلا يۈزلەپ ئادەمنىڭ بېشى ئالدىڭىزلا دوسلاپ چۈشكەن بولاتتى...

— سەن مېنى ئالداۋاتىسەنغۇ دەيمەن؟ - دەپ سۈپۈرگىنىڭ گېپىگە بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەي سورايىتى ھېلىقى تەلۋە، - دۇنيادا نەدىمۇ ئۇنداق قىلىچ بولسۇن. بولغان بولسا مەن نېمىشقا شۇ چاغغىچە ئۇ توغرىسىدا ھېچنەمە ئاڭلىمىدىم.

— بىزنىڭ ئاڭلىغانلىرىمىزدىن ئاڭلىمىغانلىرىمىز، كۆرگەنلىرىمىزدىن كۆرمىگەنلىرىمىز تولا... توختا، شۇ تاپتا مەنمۇ ئۇ قىلىچنى زادى نەدە كۆرگەنلىكىمنى ئىسلىيەلمەيۋاتىمەن. ئەمما، ساڭا ۋەدە بېرىمەن، يەنە بىر قېتىم بۇ يەردىن ئۆتكەندە شۇنداق قىلىچتىن بىرنى چوقۇم ئالغاي كېلىمەن...

شۇنداق ۋەدىلەر بىلەن سۈپۈرگە ھېلىقى ۋەھىمىلىك ماكاندىن ئاران قۇتۇلۇپ چىقتى.

ئۇ بەزىدە تولىمۇ يىراقلاپ، نەق ئۆركەشلەپ تۇرغان دېڭىزنىڭ ئۆزىگە ياكى يات بىر مەملىكەتلەرنىڭ چېگرالىرىغا بېرىپ تاقىشىپ قالاتتى. مۇنداق چاغلاردا سۈپۈرگە كۆكتە قانات

قېقىپ، ئەرگىن پەرۋاز قىلىپ كېتىۋاتقان قۇشلارغا قاراپ ھەۋەس قىلاتتى. خۇدايىمنىڭ پەي بىلەن ئىككى قانات ئاتا قىلغان بۇ جانىۋارلارنى دېڭىز - ئوكيان، ھېچبىر پادىشاھلىقنىڭ چېگرىسى توسۇپ قالالمايتتى. سۈپۈرگىنىڭ ئۆزى ۋە ئېشىكى بولسا مۇنداق ئۇچۇشنى بىلمەيتتى... ھېلىقى ھۈرمەتلىك ئۇستاز توغرا ئېيتقانكەن. ئادەم راستتىنلا ھېرىپ قالىدىكەن. بەزىدە سۈپۈرگىگە ھارغىنلىق يېتىپ قالاتتى. يات يۇرتلارنىڭ يوللىرىدا، ناتونۇش بىر ساھىبخاننىڭ داستىخانىدا ۋە ياكى قانداقتۇر بىر يولۇچىلار ياتقان گۈلخاننىڭ يېنىدا مۈگدەپ ئولتۇرۇپ ئۇ ئۆزىنىڭ يۇرتىنى، ئۆز يۇرتىدىكى بىخەتەر، خۇش چاقچاق ئادەملەرنى ئەسلەپ قالاتتى - دە، ئارقىسىغا ياناتتى. ئۇچۇشنى بىلمىسىمۇ ئۆز ئېشىكىدىن سۈپۈرگە تولىمۇ مىننەتدار ئىدى. ئېشىكى بىلەن ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئالاھىدە بىر دوستلۇق مەۋجۇت ئىدى. جاھاندىكى مىڭلىغان ئېشەكلەردىن كۆرۈنۈشتە ھېچقانداق پەرقى بولمىغان بۇ ئاددىي ئېشەككە نوختا سېلىش ئوشۇقچە ئىدى. سۈپۈرگە تايلاق بىلەن بېشىنى بۇراپ قويسلا ئېشىكى ئۆزىنىڭ قاياققا مېڭىش كېرەكلىكىنى چۈشىنىپولاتتى. سۈپۈرگە ئېشەككە ئېغىر يۈك ئارتقاندا سۆزسىز ئۆزى پىيادە ماڭاتتى. ماڭغاندىمۇ ئېشەكنىڭ ئارقىسىدا ئەمەس، ئالدىدا ماڭاتتى. ئېشەكنىڭ ئارقىسىدا، ئۇنىڭ تۇياقلىرىدىن كۆتۈرۈلگەن چاڭغا كۆمۈلۈپ مېڭىشنى ئۇ ئۆزىگە ھاقارەت دەپ بىلەتتى. بوز ئېشەك يېتىلىۋالغان سۈپۈرگىنىڭ ئارقىسىدىن قالماي ئەگىشىپ كېتىۋېرەتتى. سۈپۈرگىنىڭ كىيىم - كېچەكلىرىدىن كېلىدىغان تەر ئارىلاش پۇراق ئۇنىڭغا ياخشى تونۇش ئىدى.

سۈپۈرگە بەزىدە ئۇزۇن سەپەر ئۈستىدە، موھتاجلىققا چۈشۈپ قېلىپ ھېچ ئىلاج قىلالمىغاندا، ئۆزىنىڭ بۇ سادىق ئېشىكىنى سېتىۋېتىشكىمۇ مەجبۇر بولاتتى. مۇنداق چاغلاردا ئۇ

ئېشىكىنى ئەگەشتۈرۈپ بېرىپ، بۇللۇق كارۋان باشلىرى ياكى كاززاپ سودىگەرلەر بىلەن سودىلىشاتتى. ئەلۋەتتە ئېشىكىنى ھەرگىزمۇ ئەرزىنىغا بېرىۋەتمەيتتى. بۇ ئاجايىپ مەخلۇقتىن بىر سائەتكە بولسىمۇ ئايرىلىش ئۆزىگە قانچىلىك ئازاب ئىكەنلىكىنى بىلگەچكە، ئېشىكىنى جاھاندىكى بارلىق چىرايلىق سۆزلەر بىلەن ماختاپ باھا تالىشاتتى. ئېشەكنى سېتىپ، بازارنىڭ داڭلىق ئاشخانلىرىدىن بىرىگە كىرىپ تەرلەپ ئولتۇرۇپ قورساقنى ئوبدان توقلايتتى. ئاشقان پۇلنى بەلباغقا مەھكەم تۈگۈپ، ئۆزى چۈشكەن دەڭگە قايتىپ كېلەتتى - دە، دەڭجىنىڭ ئاچچىق دەملەپ بەرگەن چېيىنى ئىچىپ ئولتۇرۇپ ھاردۇق ئالاتتى. بىر - ئىككى كۈن ئۆتمەيلا، تۈن يېرىمىدا ياكى تاڭ سەھەردە ئۇنىڭ ئېشىكى ئىشىك ئالدىدا پەيدا بولاتتى. چۈنكى ھېچكىم بۇ ئېشەكنى سۈپۈرگىدەك قەدىرلەشنى بىلمەيتتى. باشقىلارنىڭ نەزەرىدە ئۇ پەقەت ئاددىي بىر ئېشەكلا ئىدى. ئۇلار ئۇنى خالىغىنىچە دۇمبالايتتى ياكى يۈكىنى بولۇشىغا ئارتىپ، دۇنيادىكى ئەڭ سېسىق گەپلەر بىلەن ھاقارەتلەيتتى. سۈپۈرگە ئۈچۈن بولسا بۇ ئېشەك سادىق ھەمراھ، ئىشەنچلىك دوست ئىدى. ئېشەك قايتىپ كېلىشى بىلەنلا ئۇنىڭ باش - كۆزىنى سىيلاپ، ئالدىغا كېپەكلىك ھەلەپ ياكى ساپ قوناق تۆكەتتى - دە، بىرەر سائەتتىن كېيىنلا سۈپۈرگە يەنە ھېلىقى دەڭدىن غايىب بولۇپ يېڭى سەپىرىنى باشلايتتى. ھەر بىر سەپەر ئۇنىڭغا يېڭى تەسىراتلارنى بەخش ئېتەتتى، ھەر بىر يېڭى سەپەردە ئۇنىڭغا يېڭى مۆجىزىلەر ئۇچرايتتى. ئۆز يولىدا ئۇ يەنە يېڭى ھەمسەپەرلەر بىلەن ئۇچرىشىپ ئۇلاردىن يېڭى - يېڭى ھېكايىلەرنى ئاڭلايتتى.

ئۈچىنچى باب

قاچقۇن شاھزادە

جاھانكەزدى سۈپۈرگە ئۆز خىياللىرى بىلەن يولىنى داۋام قىلماقتا ئىدى. ئۇنىڭ ئېشىكىنىڭ ئاياغلىرىدىن كۆتۈرۈلگەن يېنىك چاڭ يۇقىرى ئۆرلەپ، ئەتىگەنلىك قۇياشنىڭ قىزغۇچ نۇرلىرىغا سىڭىپ كېتەتتى. سۈپۈرگە تېخى شەھەردىن ئانچىمۇ يىراقلاپ كەتمىگەنىدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدا ئېگىز شەھەر سېپىلىنىڭ گۈڭگۈرلىرى يىراقتىن كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇنىڭ يېنىدىن بەزىدە شەھەرگە قاراپ ماڭغان كارۋانلار، ئېشەكلىك ۋە پىيادە يول يۈرگەن دېھقانلار، سايۋەنلىك مەپىلەردە غادىيپ ئولتۇرغان قانداقتۇر بىر بايۋەچچىلەر ئۆتۈپ قالاتتى. سۈپۈرگىنىڭ ئېشىكى بىر قۇلىقىنى سالىپايتىپ، يەنە بىر قۇلىقىنى دىڭگىدە تۇتۇپ ئەتراپتىكى شەپكە قۇلاق سالغىنىچە ئۇششاق چامداپ، ئىتتىك مېڭىشىدا كېتىپ باراتتى.

سۈر ئېشەك ھەر قېتىم ئەنە شۇنداق تۈز يولغا چىقىپ ئۆزىنىڭ سىيلىق مېڭىشىغا چۈشكەندە، سۈپۈرگىنىڭ ئېشەكىنىڭ ئۈستىدە بىردەم مۈگدەپ ئارام ئېلىۋالىدىغان ئادىتى بار ئىدى. «خوش سۈپۈرگە! — دەپ ئۆز - ئۆزىگە مۇراجىئەت قىلدى سۈپۈرگە ئېشەكىنىڭ ئۈستىدە كۆزىنى يۇمۇپ ئولتۇرۇپ، — تالاي يوللارنى باسنىڭ، قانچە يۇرتلارنى ئارىلىدىڭ، خىلمۇ خىل خەلقلەرنى كۆردۈڭ. بۇ دۇنيا سىرىنىڭ تېگىگە يېتەلمىدىڭمۇ؟ ياق. ئېھتىمال كۆكتىكى سانسىز يولتۇزلار بىلەن زېمىندىكى

ھەربىر تاش سۇسىز قۇملۇقلار بىلەن ئۆركەشلەپ تۇرغان دېڭىز
 ئەسلىدە بىر تۇغقاندىر... خۇدا نېمە ئۈچۈن بۇ زېمىنغا
 جانلىقلارنى ئاپىرىدە قىلىپ يەنە دەرگاھىغا قايتۇرۇپ ئەكىتىدۇ؟
 قاراڭغۇ كېچىلەرنىڭ بىرىدە ئانىمىزنىڭ قورسىقىدىن يىغلاپ،
 قاقساپ تۇرۇپ يەرگە چۈشمىزكەن، بەزىدە قايغۇرۇپ، بەزىدە
 خۇشال بولۇپ، بەزىدە ساۋابلىق ئىش قىلىپ، بەزىدە گۇناھقا
 پېتىپ ياشايمىزكەن، ياشايمىزكەن، ئاخىرى بىر كۈن ئۆلۈپ
 كېتىمىزكەن، تىرىكلىكىمىزنىڭ مەنىسى نېمە؟... بەلكىم،
 ياراتقان ئىگىم بۇ زېمىندا بىزنىڭ ھەربىرىمىزنىڭ خۇي -
 پەيلىنى، نىيەت ئىقبالىنى سىنىماقچىدۇر... ئەجەبمە، ھېلىقى
 قەلەندەر شاھنىڭ ئۇ دۇنيادىكى ئورنى ھەممىمىزدىن ئۈستۈن
 بولسا؟ ئۇ نېمە ئۈچۈن بۇ سۆزنى شۇنچە ئىشەنچلىك دەيدۇ؟ ئۇ
 چاغدا ھەممىگە ۋەھىمە سېلىپ تۇرغان قۇياش شاھىنىڭ ئورنى
 نەدە بولار؟ ئەگەر ئۇنىڭ ئورنىمۇ جەننەتتە بولىدىغان بولسا، ئۇ
 جەننەتكىمۇ شۇ شاھلىق كىبرىسى بىلەن قەدەم بېسىپ خۇدالىق
 داۋاسى قىلىشتىن يانماس! ياق، بىلگۈچى خۇدا، مېنىڭچە ئۇنىڭ
 ئورنى دوزاختا بولغىنى تۈزۈك. قىپقىزىل يالقۇن ئۇنىڭ شاھلىق
 تونلىرىنى ئۆرتەپ، ئۇنى قىپپالغاچ قىلىپ قويغاندىلا ئۇ
 ئۆزىنىڭ ئاددىي پۇقرالاردىنمۇ تۆۋەن، گۇناھقا پاتقان بىر پاسىق
 ئىكەنلىكىنى تونۇپ يېتىدۇ... ئەمىسە، مېنىڭ ئورنۇمچۇ؟...
 سۈپۈرگىنىڭ كۆزى ئەمدىلا ئۇيغۇغا ئىلىنغاندەك بولۇۋىدى،
 ئىتتىك مېڭىۋاتقان ئېشەك ئۇيۇقسىز توختاپ، سۈپۈرگە ئالدىغا
 ئۇچۇپ چۈشكىلى تاسلا قالدى. ئۇ نېمە بولغانلىقىنى ئاڭقىرالماي
 كۆزىنى ئېچىپ ئەتراپىغا قارىدى. كۈن نەيزە بويى ئۆرلەپ قالغان
 بولۇپ، ھەممە ياق تىمتاس، يول ئۈستىدىمۇ ھېچكىم
 كۆرۈنمەيتتى.

— نېمە گەپ!؟ — دەپ سورىدى ئۇ ئېشىكىدىن.

ئېشەك قۇلىقىنى ھەيدىلا تەپسىچە ئالدىغا قاراپ پەرۋاسىز

تۇراتتى.

— مەن سەندىن نېمە گەپ دەپ سوراۋاتىمەن! سەن مېنى ئۈستۈڭدىن موللاق ئاتقۇزۇپ چۈشۈرۈۋېتىپ، ئاۋۇ يۇمشاق توپىغا بېرىپ ئېغىنىماقچىمىدىك؟ ئەگەر مەندىن باشقا ئادەم بولغان بولسا شۇ تاپتا بىقىنلىرىڭغا مۇشتلىغان بولاتتى، خىت! — دەپ ئېشەكنىڭ بىقىنىغا تاپانلىرى بىلەن قاتتىقراق تەپتى سۈپۈرگە.

شۇ چاغدا ئۇنىڭ قولىقىغا بىرسىنىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى.

— توختا، ھەي يولۇچى، توختا! ئېشىكىڭنى بىز تەرەپكە تارتقىن!

— ھويچۈشە! — دەپ ئېشەكنى توختاتماق بولۇپ كەينىگە غادايدى سۈپۈرگە. ھېلىلا بىقىنىغا يېگەن تېپىكتىن رەنجىگەن ئېشەك جاھىللىق بىلەن ئالدىغا قاراپ مېڭىۋەردى، — ھويچۈشە دەۋاتىمەن، ئاڭلاۋاتامسەن، ھېلى ئاغزىمنى بۇزۇۋېتىپ قالسىمەن!

سۈپۈرگە چۈلۈۋۇرنى كۈچەپ تارتىپ، ئاۋاز چىققان تەرەپكە بۇرۇلۇپ قارىدى.

سۈپۈرگە يولىنىڭ چېتىدىكى بۈككىدە باراقسان بولۇپ ئۆسكەن بىر تۈپ دەرەخنىڭ دالدىسىدا تۇرغان ئىككى ئايالنى كۆردى. ئاياللار باش - كۆزىنى ياغلىق بىلەن چۈمكىۋالغان بولۇپ، بىرىنىڭ قولىدا يۆگەكلىك بوۋاق تۇراتتى. ئىككىنچىسى بولسا قولى بىلەن سۈپۈرگىنى ھە دەپ شەرەت قىلىپ چاقىرماقتا ئىدى.

— ھەي يولۇچى، مانا ماۋۇ تەرەپكە كەلگىن!

سۈپۈرگە ئېشىكىنىڭ بېشىنى ئاياللار تەرەپكە بۇردى.

— خوش خېنىملىرىم، مېنى چاقىرىشتىلىمۇ؟

— شۇنداق، سېنى چاقىرىۋاتىمىز، مېھرىبان يولۇچى، —

سۈپۈرگە يېقىنلاپ كېلىپ توختىشى بىلەن، ئاياللارنىڭ بىرى ئالدىراپ سۆزلەپ كەتتى، — سەن مۇسۇلمان كۆرۈنمەن. مۇسۇلمانلارنىڭ دىلى يۇمشاق بولىدۇ. ماۋۇ بوۋاقنى ئۆزۈڭ بىلەن بىللە ئەكەت. ماۋۇ خېنىمىنىمۇ ساڭا قوشۇپ بېرىمەن. ئۇ بالىغا قارايدۇ. ئېشىكىڭگە ھەلەپ ئېتىپ، چۆپ تاشلايدۇ. سېنىڭمۇ بارلىق ھاجەتلىرىڭدىن چىقىدۇ...

ئايالنىڭ سۆزلىرى سۈپۈرگىنى گاڭگىرىتىپ قويدى.
— توختا، توختا! — دېدى سۈپۈرگە ئېشىكىنى ئاياللارغا تېخىمۇ يېقىنلىتىپ، — مەن ھېچنېمە چۈشەنمەيۋاتىمەن. مەن بۇ بالىنى نېمىشقا ئەكەتكۈدەكمەن؟ سىلەر ئۇنى نېمىشقا بىراۋغا بېرىۋەتمەكچى بولۇپ قالىدىڭلار؟

— ۋاي ساڭا نېمىدەپ چۈشەندۈرسەم بولار، — دېدى سۈپۈرگە چاقىرىغان ئايال بېشىدىكى ياغلىقىنى تۈزەپ تۇرۇپ، — بۇ نارەسىدە ھازىر خەتەر ئىچىدە قالدى. ئۇنى سەنلا قۇتۇلدۇرۇپ قالالايسەن.

— مەن؟! نېمىشقا ئۇنى پەقەت مەنلا قۇتۇلدۇرۇپ قالالىغۇدەكمەن؟ ئۇنىڭ ئاتىسىچۇ؟ ئاتا - ئانىسى كىم؟ ئۇرۇق- تۇغقانلىرى قېنى؟... مەن ناھايىتىمۇ يىراقتىكى يۇرتلاردىن كەلگەنمەن. بۇ بالىنى مەن نەگە ئەكەتسەن؟...

— سېنىڭ مۇنچە كۆپ سوئاللىرىڭغا جاۋاب بېرىشكە ۋاقتىم يوق. مەنمۇ سېنىڭ كىملىكىڭنى، نەدە تۇرىدىغانلىقىڭنى، نېمە ئىش قىلىدىغىنىڭنى سورىمىدىم. سەنمۇ ئوشۇقچە سوئاللارنى سورىما. ھۈرمەتلىك يولۇچى، سەن بالىنى قانچە يىسراققا ئەكەتسەڭ شۇنچە ياخشى. بۇ بالا مېنىڭ يۈرەك - باغرىم. ئۇ نەدە بولسا ھاياتلا بولسا بولىدۇ... ئۆتۈنۈشۈمنى رەت قىلما، سەن ئەقىللىق ئادەم كۆرۈنمەن. مەن ئېيتقان گەپلەردىن مەن ئېيتىمىغان مەنىلەرنىمۇ چۈشىنىپ بولىدۇڭ.

ئايال بۇقۇلداپ يىغلىۋەتتى. جاھانكەزدى سۈپۈرگە

قۇتۇلدۇرۇۋېلىش شۇنچە زۆرۈر بولغان نارەسىدىگە كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قارىدى. بالا شۇنچىلىك پاك ۋە سەبىي ئىدى. ئۇ ھېچنەمىدىن بىخەۋەر، ئىككىنچى خېنىمنىڭ قولىدا تاتلىق پۇشۇلداپ ئۇخلاۋاتاتتى. بۇ نارەسىدە مەيلى قايسى دىندىن، قايسى تەبىقىنىڭ ئادەملىرىدىن تۆرەلگەن بولسۇن، شۇ تۇرقىدا ئاللاننىڭ ئالدىدا ئۇ پەرشتىدىنمۇ ئۇلۇغ ئىدى. چۈنكى ئۇ تېخى ھېچبىر گۇناھ ئۆتكۈزۈشكە ئۈلگۈرمىگەن، ئۇنىڭ كاللىسى بۇ دۇنيادىكى شەيتان، ئىبلىس ۋە يەنە قانداقتۇر بالايسىبەتەرلەرنىڭ ئېزىقتۇرۇشىدىن خالىي، قەلبى جىنايى نىيەتلەردىن پاك ئىدى ... كىشى بەزىدە شۇنداق سەبىي ۋاقتىدا ئۆلۈپ كەتمىگىنىگە پۇشايىمانمۇ قىلىپ قالىدۇ. ئەگەرچەندە، تېخى جاھاننىڭ راھەت-مۇشەققىتىنىڭ نېمىلىكىنى بىلمىگەن، باھارنىڭ خۇش بۇي چېچەكلىرىنى تېخى ھىدلىمىغان، قارنىڭ دەسلەپكى ئۇچقۇنلىرى ۋە ياكى كۈز يوپۇرماقلىرىنىڭ تۆكۈلۈشىنى كۆرمىگەن ئاللاننىڭ بۇ پاك بەندىسىنىڭ بېشىغا راستتىنلا بالا - قازا كېلىۋاتقان بولسا، ئەلۋەتتە سەن بىر مۇسۇلمان تۇرۇپ ئۇنى قۇتۇلدۇرۇپ قېلىش مەجبۇرىيىتىدىن ئۆزۈڭنى قاچۇرساڭ دۇنيادا بۇنىڭدىنمۇ ئېغىر گۇناھ بولماس! ...

سۈپۈرگىنىڭ ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالغانلىقىنى كۆرگەن ئايال دەرھال قوينىدىن بىر خالتىنى ئېلىپ يولۇچىنىڭ ئېشىكى ئۈستىدىكى خۇرجۇننىڭ ئۆزىگە تاشلىدى. ئۇ:

— خالتىدىكى تىللانى يېتىشىچە خىراجەت قىل. بۇ خېنىمنى خالىساڭ خوتۇن قىلارسەن. ساڭا ئاقىيول بولسۇن مېھرىبان ئادەم. بالامنى ساڭا ۋە خۇدايىمنىڭ ئۆزىگە تاپشۇردۇم، - دېدى - دە، دەرەخلىكلەر ئارىسىدىن كەتكەن ئاياغ يول بىلەن شەھەر سېپىلى تەرەپكە قاراپ يۈگۈرۈپ كەتتى.

— ماڭا مال-دۇنيانىڭ، خوتۇنىڭمۇ لازىمى يوق ئىدى! — دەپ غۇدۇڭشىغىنىچە قالدى سۈپۈرگە. بالا كۆتۈرۈپ تۇرغان

خېنىم لاپ قىلىپ سۈپۈرگىگە قارىدى - دە:
— قېنى ماڭايلى، بۇ يەردە قاراپ تۇرۇش خەتەرلىك! —
دەپ ئالدىراتتى ۋە بالىنى كۆتۈرگىنىچە سۈپۈرگىنىڭ ئېشىكىگە
ياندىشىپ يولغا چۈشتى.

شۇ تۇرقىدا ئۇلارنى كۆرگەن ھەرقانداق كىشى ئۇلارنى
شەھەردىن چىقىپ، شۇ ئەتراپتىكى بىرەر يېزىغا كېتىپ بارغان
ئەر - خوتۇنلار بولسا كېرەك، دەپ قارايتتى. «تەقدىرنىڭ
قىسمەتلىرىگە ھەيران بولماي مۇمكىن ئەمەس، — دەپ ئويلايتتى
سۈپۈرگە، — مانا ئۇ ھېلىلا يالغۇزچىلىقتىن ئېشىكى بىلەن
موڭدىشىپ كېتىپ باراتتى، يېڭى ھەمسەپەرلەرگە ئېرىشتى؛
ئۆمرىدە بالا يۈزى كۆرمىگەنىدى، خۇدا ئۇنىڭغا بىر نازەسىدىنى
ھەمراھ قىلدى؛ شۇ ياشقا كەلگۈچە ئۆيلىنىش ئۈستىدە
ئويلىنىپمۇ باققان ئەمەس ئىدى، ناتونۇش بىر ئايالنىڭ غېمى
ئۇنىڭغا يۈكلەندى. ھاياتىنىڭ ئۆزىمۇ بىر سەپەرگە ئوخشايدۇ. بۇ
سەپەردە كىملىرىدۇر يېنىڭدىن كېتىپ قالىدۇ، يەنە كىملىرىدۇر
كېلىپ ساڭا ھەمراھ بولىدۇ...»

سۈپۈرگە ئېشىكى ئۈستىدە تۇرۇپ بالا كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقان
خېنىمغا سەپسالدى. ئۇ بېشىدىكى ياغلىقنى قايرىپ يۈزىنى
ئېچىۋەتكەن بولۇپ، ياش ۋە قاۋۇل ئايال ئىدى. سەپەردە كىشىگە
يۈك بولىدىغان ئىنجىق خوتۇنلاردىن ئەمەستەك قىلاتتى. ئايال
بالىنى مەھكەم باغرىغا بېسىپ، سۈپۈرگىنىڭ ئېشىكىدىن قالماي
كەلمەكتە ئىدى. پات - پات سۈپۈرگىگە چوڭ يولدىن چىقىپ،
ئارقا يوللار بىلەن مېڭىشنى ئەسكەرتىپ قوياتتى. ئۇلار
ئېتىزلىقلارنى ئارىلاپ كەتكەن چىغىر يوللار بىلەن مېڭىپ يەنە
چوڭ يول ئۈستىگە چىقىپ قېلىشاتتى - دە، يەنە قانداقتۇر بىر
پىيادىلەر يولىغا ئەگىپ كىرىپ كېتىشتى. سۈپۈرگە ئۆزىنىڭ
كۆڭلىدە خەتەرلىك بىر ئىشقا چېتىلىپ قالغانلىقىنى
چۈشەنگەنىدى. ئايالنىڭ قولىدىكى ئاشۇ بىگۇناھ نازەسىدىگە

بولغان غەزەزسىز مۇھەببەت ئۇنى بۇ خېيىم - خەتەرگە ئۆز رازىلىقى بىلەن قەدەم قويۇشقا ئۈندەيتتى. بەزىدە سۈپۈرگە:

— نېمىشقا بىز چوڭ يول بىلەن ماڭمايمىز؟ — دەپ، ئۆزىنى ھەيران بولغانغا سېلىپ، ئۈنچىقماي كېتىپ بارغان ئايالنى گەپكە سالاتتى، — سەن نېمىدىن قورقسەن؟ ھېلىقى خېيىم سېنىڭ نېمەڭ بولىدۇ؟

— ئۇ خېيىم مېنىڭ خوجايىنىم، مۇشۇ بوۋاقنىڭ ئانىسى.

— سېنىڭ خوجايىنىڭ، مۇشۇ بوۋاقنىڭ ئانىسى!؟

ئۇنداقتا، سەن بۇ بوۋاقنىڭ نېمىسى؟

— مەن بۇ بوۋاقنىڭ ئىنىكئانىسى.

— يا قۇدرەت! — دەۋەتتى سۈپۈرگە، — مەن ئۆزىنىڭ

بالىسىنى ئىنىكئانىسى بىلەن قوشۇپ بېرىۋېتىدىغان مۇنداق ئىشنى تېخى ئۇچراتمىغانكەنمەن. . . ئەمىسە بۇ بوۋاقنىڭ ئانىسى كىم؟

— ئۇنىڭ ئاتىسى ئۆلۈپ كەتكەن.

— بوۋاقنىڭ ئاتىسى يوق بولسا، ئانىسى بالىنى ۋە سېنى

ماڭا ئۆز ئىختىيارى بىلەن ھەدىيە قىلغان تۇرسا، يەنە بىز نېمىشقا ئوغرىلاردەك مۆكۈنۈپ يۈرمىز؟!

— ۋاي خۇدايىمەي، سەن نېمانداق ساددا ئادەمسەن؟ — دېدى

ئايال، — مەن كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقان بۇ بوۋاقنىڭ كىملىكىنى بىلمەسەن؟

— بىلمەيمەن.

— بىلىمگەندىن كېيىن سورىمايلا قوي!

— بۇ نېمە دېگەننىڭ؟ — دەپ ھەيران بولدى سۈپۈرگە، —

بىلىمگەننى سوراپ بىلىۋېلىش كېرەك - دە!

ئايال سۈپۈرگەنىڭ ئېشىكىگە يېقىنلاپ كېلىپ پىچىرلىدى:

— سىر ساقلىيالايمەن؟

— ئۇ تەرەپتىن ئەندىشە قىلما. باشقىلارغا ئېيتماسلىققا